

ONDRUSKA

Ruuskanen-Ruuska sukuseuran sukuviesti 15

joulukuu 2011

Sukuseuramme tunnus on rauhoitettu riihipetäjä, joka kasvaa Siilinjärven Kuuslahdessa Rannan Asikkalan pellolla.

Lehtemme on saanut nimensä sukunimenne lähtökohtana olevasta nimestä Andreas, jonka toinen muoto on Ondrei, Ondruska. Tästä muotoutuivat vähitellen Ruska, Druska ja Ruskain sekä vuosisatojen aikana Ruuskanen ja Ruuska.

Lehtitoimikunta:

Raija Peltola
raija.peltola(at)pp.sonera.net
Marita Nygrén
marita.nygren(at)gmail.com
Markku Ruuskanen
markkuj.ruuskanen(at)kolumbus.fi

Sukuviestiin osoitetut jutut osoitteeseen:
ondruska.sukuviesti(at)gmail.com

Ondruska 15, marraskuu 2011

Ajankohtaista	2
Pääkirjoitus	3
Sukukirja	4
Suomalainen kansanopetus vuosisatojen saatossa	6
Muistikuvia kansakoulusta 1952-1963	11
Köyhäinhoito	14
Kulttuuria ja sukututkimusta	17
Joulurunno	19

Ajankohtaista

Tämän lehden mukana tulee erillinen sivu Ruuskanen-Ruuska Sukukirjat I-III / korjauksia 1. painokseen. Sivun on sukukirjan sivukokoon muokattu ja siten liitettävissä sellaisenaan kirjaan.

Ruuskanen-Ruuska sukukirjojen osan II uusi painos on ilmestynyt ja tilausohjeet hintoineen löytyvät tuonnempaa lehdestä.

Edellisessä lehdessä oli ohjeet sukuseuran postimerkin tilaamiseksi. Merkki on lähetetty

sähköisesti kaikkiin osoitteisiin, jotka ovat sukuseuran jäsenrekisterissä. Ikävä kyllä melkoinen määrä osoitteista oli vanhentuneita. Joten jos et ole saanut merkkiä ja haluat tilata sen, lähetä sähköpostiosoitteesi osoitteeseen ***ondruska.sukuviesti(at)gmail.com***

Edellisessä lehdessä oli myös pyyntö koulumuistojen lähettämisestä. Vielä ehtii mukaan. Yksi muisto on tullut ja se julkaistaan tässä numerossa. Kiitos siitä Risto Ruuskaselle!

Puheenjohtajan kynällä

Vuosi on niin loppuillaan ja joulua lähellä, että hyvillä mielin voi katsahtaa taaksepäin ja sanoa omalta kohdalta sen vierähtäneen nopeasti. Uskon näin olevan myös suurimmalla osalla sukuseuralaisista. Se on hyvä se.

Myllerryksiä maailmalla on tapahtunut, ihmishenkiäkin vaativia. Ajatuksissani on lähinnä arabivaltioissa tapahtuneet kansannousut ja Japanin ydinvoimatonnettomuus. Euroopan Unionin etelävaltioiden rahankäyttö on vaikuttanut Suomeenkin. Suuresti tietävät puhuvat osin kierrellen ja kaarrellen tulevasta lamasta. Työttömyys lisääntyy ja tätä kautta ajatellen tietenkin kansan ostovoima heikkenee. Toivottavasti synkimmät ennustearviot eivät toteutumaan.

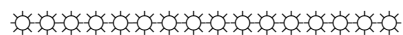
Sukuseurallamme käteisvarojen suhteen ja muutenkin, menee ihan mukavasti. Sukukirjan kakkososan toinen painos on maksettu ja myynnissä vaikkapa joululahjaksi ystäville tai lapsille. Pystymme tosissamme ajattelemaan pienimuotoista tukemista esim. Järvenpään sukukokoukseen osallistuville. Tarkemmin ohjelmasta kerromme tietoa ensi vuoden puolella. Olisi kuitenkin hyvä, että sukukokousmatkasta lasten kanssa alkaisimme keskustella jo nyt, uskoisin sen lisäävän etenkin nuorissa intoa lähteä mukaan. Varpaisjärven ja Siilinjärven seutuvilla Pohjois-Savosta suunnitellaan ihan isolla linja-autolla yhteistä sukukokousmatkaa.

Keski-ikä ylitettyä ja eläkeiän lähestyessä hyvin monet alkavat "katsella" menneisyyteen. Kiinnostutaan siis omasta suvusta, ryhdytään hankkimaan tietoa sukulaisista ja esi-isistämme. Monet harmittelevat sitä, ettei aikanaan tullut

kyselyä omilta vanhemmilta, hyvin monenlaista tietoa olisi ollut saatavilla ihan läheltä. Itse kuulun monen asian ja valokuvan kohdalla tähän joukkoon. Ettei tulevaisuudessa omien lasten kohdalla kävisi "sama vahinko," olisi hyvä, jos mummi ja ukki jakaisivat tietoa kyselemättä. Valokuvat olisi hyvä laittaa järjestykseen, kirjoittaa vaikka kuvan taakse siinä olevien henkilöiden nimet ja missä tilanteessa kuva on otettu. Tietokoneelle tai levykkeelle tallennettaessa on sama juttu. Lyhyesti kirjalliseen muotoon kertomus kuvasta tai mistä asioista siinä kansiossa on tallenteita. Väitän, ettei mummin ja ukin työ mene tulevaisuutta ajatellen hukkaan. Joku jälkeläisistä takuuvarmasti niistä myöhemmin kiinnostuu ja kiittää vaivannäöstäsi.

Toivotan jokaiselle sukuseuralaiselle tunnelmallista joulun odotusta ja ratkiriemukasta joulun aikaa. On tässä vaiheessa jo hyvä pitää muistissa, että "pukki on oikeasti olemassa".

***Asko Ruuskanen, Viljelijäntie 16, 70260 Kuopio,
[asko.ruuskanen\(at\)kolumbus.fi](mailto:asko.ruuskanen(at)kolumbus.fi), puh. 0500 759250***

Ruuskanen-Ruuska Sukukirjojen uusi painos Ruuskanen-sukuhaaroja koskevasta sukukirjan toisesta osasta on ilmestynyt.

Kirjoja on jo tilattu toistakymmentä ja painos on yli 200 kpl. Se on oiva joululahja sukulaisille annettavaksi.

Kirjoja myydään myös Kuopiossa maaliskuussa pidettävillä sukututkimuspäivillä.

Kirjoja myydään samaan hintaan ja samalaisina paketteina kuin ennenkin:

- I, II ja III osat 90 euroa
- I ja II osat 70 euroa
- I ja III osat 65 euroa

+ postituskulut 10-13 € paketista riippuen

Kuitenkin:

Jos aikaisemmin on ostanut osat I + II tai I + III tai I + II + III, voi II osan uuden painoksen ostaa yksittäisenä kirjana á 30 €

Sukukirjaa voi tilata seuran

- puheenjohtajalta Asko Ruuskaselta

*Viljelijäntie 16, 70260 Kuopio
asko.ruuskanen(at)kolumbus.fi
puh. 0500 759250*

- sihteeriltä Markku Ruuskaselta

*Vaaratie 4, 05200 Rajamäki
markkuj.ruuskanen(at)kolumbus.fi
p. 050-5729534*

Ruuskanen-Ruuska sukukirjan osan II 2.painokseen eivät ehtineet mukaan seuraavat tiedot:

Taulu 1090

Meille on syntynyt poika 28.08.2011. joka saa nimen 09.10.2011.

nimeksi tuli Reino Aleksis Ruuskanen.

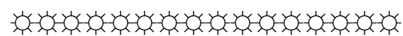
Antti Ruuskanen, Heinola.

Antti ja Tarja Ruuskanen ovat ensi painoksessa taulussa 1045

Taulu 1436

Maria Helena Manninen os. Ruuskanen kuoli 25.10.2011 Espoo.

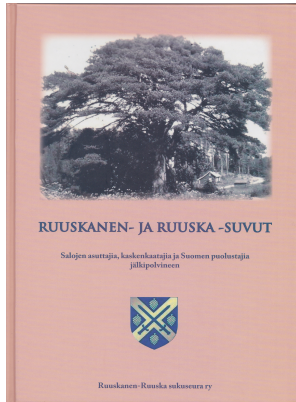
Helena Manninen on ensi painoksessa taulussa 1376.

Sukuseurojen Keskusliiton julkaisemassa Sukuviestissä 2/ 2011 viime keväänä oli Heikki Mannisen kirjoittama arvio sukukirjoistamme. Kirja-arvostelu oli positiivinen ja onnittelujen arvoinen, mutta pikkuruinen virhe oli siihen päässyt lipsahtamaan: Tekstin loppupuolella mainitaan Seppo Ruuskasen kirjoittaneen miten yhteiskuntarakenne kuvastuu sukutauluista. Tämä teksti on kuitenkin Anja Gustafssonin tekemä ja Seppo puolestaan kirjoitti mielenkiintoisen tarinan mietteistään sukutauluja katsellessa.

Heikki Mannisen kirjoittama teksti ***Ruuskat ja Ruuskaset kirjoissa*** on lainattu kokonaisuudessaan **Sukuviesti 2/2011 -lehdestä.**

Ruuskat ja Ruuskaset kirjoissa

"Salojen asuttajia, kaskenkaatajia ja Suomen puolustajia jälkipolvineen". Ruuskanen-Ruuska-sukukirjojen alaotsikko sopii varman lähes kaikkiin itäsuomalaisiin sukuihin. Ruuska-Ruuskasilla on myös sama ongelma kuin muillakin itäsuomalaisilla suvuilla; yhteistä kantaisää ei löydy, vaan suku koostuu eri puolilta mata löytyvistä Ruuskista ja Ruuskasista. Mahdollinen yhteinen kantaperhe on elänyt ennen kirjanpidon alkua.

Sukukirja on julkaistu kolmena niteenä: osa I on tekstiosa, osa II sisältää Ruuskasten ja osa III Ruuskien sukutaulut. Ratkaisu on varmasti hyvä, vaikka tuloksena onkin kolme kovin eripaksuista kirjaa.

Ruuska-Ruuskanen-nimi juontuu nimestä Andreas muotojen Onrduska ja Druska kautta. Pyhä Andreas oli Jeesuksen opetuslapsi ja kärsi marttyyrikuoleman vinoristillä; tästä juontuu suvun vakunan vinoristi.

Sukua on esiintynyt ensin Karjalassa, Kannaksella ja Laatokan seudulla. Sieltä suku levisi myös muualle Karjalaan. Verotuksen alkaessa Savossa 1500-luvulla kirjoihin vietiin. Rantasalmella myös Ruuskia ja Ruuskasia. Kirjassa esitellään suvun esiintymistä Rautalammin suurpitäjän alueella Viitasaarella, Karstulassa ja Saarijärvellä.

Sukua on levinnyt myös Pohjanmaalle.

Yksi pitäjä kirjasta kuitenkin puuttuu; nykyisen Konneveden alueella on edelleen Ruuskankylä, jossa asuu Ruuska-nimisiä ihmisiä.

Ykkösosassa esitellään suvun leviämisen ohella suvun jäseniä, korvenraivaajia, sotilaita, kauppiaita ja virkamiehiä. Osansa saavat myös rosvot ja poliisit sekä urheilijat. Kirjassa esitellään myös sukuhaarat ja kerrotaan miten sukutauluja luetaan.

Ykkösosan monipuolisesta annista löytyy hyvä esimerkki sukututkimusaineiston jalostamisesta. Seppo Ruuskanen kirjoittaa miten yhteiskuntarakente kuvastuu sukutauluista.

Ruuskasia on kirjan tietojen mukaan yli 5000 kappaletta ja Ruuskia vähän vajaa 4000. Nimeä on myös muunneltu, löytyy Puuskia, Ruskia ja muotoja Ryth, Ryytty, Ruus ja Rosén.

Sukutaulut kirjoihin on tehnyt Markku J. Ruuskanen. Ruuskasten sukutauluja löytyy 20. sukuharasta osassa II, Ruuskia vastaavasti 19 haaraa kolmososassa. Markku J. Ruuskanen on myös tutkinut suurimman osan sukuhaaroista, mutta panoksensa ovat antaneet monet muutkin sukututkijat, kuten Juhani Miettinen, Anja Gustafsson ja monet Ruuskaset.

Ruuskasia ja Ruuskia voi onnitella hyvästä sukutietopakettista.

Heikki Manninen

Suomalainen kansanopetus vuosisatojen saatossa

Tämä on jatkoa edellisessä numerossa alkaneeseen, Markku Ruuskasen kirjoittamaan laajaan katsaukseen suomalaisesta kansanopetuksesta. Edellisessä numerossa päästiin kansakoulujen perustamiseen viime vuosisadan alkupuolella.

Lähdeteos:

Anja Heikkinen ja Pirkko Leino-Kaukiainen:

Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle
Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2011

Koulumuodot

Kansakoulu

Täydelliseen kansakouluun tuli nyt kuulumaan kaksivuotinen alakansakoulu, nelivuotinen yläkansakoulu ja velvollisuus osallistua kaksivuotiseen jatko-opetukseen. Oppivelvollisuutta ei sidottu koulunkäyntipakkoon, vaan opetusta oli mahdollista edelleen saada myös kotiopetuksena. Köyhimmille lapsille annettiin vaate- ja ruokatukea, kun kaikille oli varmistettu ilmaiset koulukirjat ja koulutarpeet. Kouluruokailu alkoi yleistyä 1930-luvun lamakauden jälkeen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto aloitti koululääkäri- ja koulusairaanhoidajatoiminnan, joka siirtyi 1930-luvun lopulla valtion vastuulle. Samalla myös hammashoito tuli valtionavun piiriin.

Kansakoulu ja oppikoulu toimivat oppivelvollisuuslain tultua voimaan edelleen erillisinä, vaikka yhtenäisestä koulujärjestelmästä kyllä keskusteltiin jo 1920- ja 1930-luvuilla. Oppikoulut pidettiin kuitenkin erillään aina 1960-luvulla tehtyyn peruskoulu-uudistukseen saakka. Oppi- tai sitä vastaavan keskikoulun kävi toisen maailmansodan kynnyksellä 10-15 prosenttia nuorista ja lukion vajaat kuusi prosenttia. 1960-luvulla oppikoulun aloitti 38 prosenttia ikäluokasta ja lukion 20

prosenttia.

Oppivelvollisuus edellytti, että jokaisen lapsen tuli hankkia vähintään kuuden vuoden oppikursseja vastaava koulusivistys. Kansakoulun rinnalla säilyi oppikouluihin valmistavia kouluja, joissa oli vuonna 1925 yhteensä 4500 oppilasta. Määrä näissä kouluissa kääntyi sen jälkeen laskuun. Oppivelvollisuus oli mahdollista suorittaa myös kotiopetuksena. Oppivelvollisuuden yhteydessä kaikkiin kuntiin luotiin kaksiluokkaiset alakansakoulut, joissa oppilaille annettiin perusopetus. Myös jatko- luokat luotiin kansakouluopetuksen jatkoksi.

Kansalaiskoulu

Koulunkäynti vakiintui ensin suuremmissa teollisuuskaupungeissa, joissa koululaitos oli hyvin kehittynyt. Työväenluokan poikien toimeettomuuden ja kaduilla vetelehtimisen torjumiseksi nähtiin tarpeelliseksi perustaa jatkoloukkia kansakoulun käyneille nuorille. Alkuvaiheessa jatkoloukat kuitenkin täyttyivät tyttölapsista. Maaseudulla jatko-opetusta järjestettiin kansakoulun toiminnasta erityvillä kursseilla.

Useimmiten jatkokursseilla kerrattiin kansakoulussa opittua ja opiskeltiin uskontoa, äidinkieltä tai historiaa. Joillakin kursseilla kokeiltiin käytännöllisiä aineita, kuten maanviljelystä, karjanhoito- ja meijerioppia tai puu- ja kasvitarhanhoitoa. Oppivelvollisuuslaissa jatkokurssit määrättiin pakollisiksi niille, jotka eivät käyneet muita kansakoulun jälkeisiä kouluja.

Jatko-opetusta ei kuitenkaan nähty kaikissa kunnissa ja perheissä tarpeelliseksi. Lama-aika ja sotavuodet lykkäsivät monin paikoin jatko-opetuksen kattavaa järjestämistä aina 1950-luvulle saakka.

Sotien jälkeen 1950-luvulla oppivelvollisuuslakia muutettiin niin, että oppivelvollisuusikä ulotettiin 15 vuoteen tai oppimäärän ollessa kesken aina 16 vuoteen saakka. Kansakoulusta

tuli seitsenvuotinen. Vuoden 1957 kansakoulu- laissa jatko-opetuksen asema selkeytettiin ja nimi muutettiin kansalaiskouluksi. Pidentyvää koulutusta katsottiin tarvittavan ammatti- kouluihin valmentavana väliasteena, jolloin annettiin myös ammatinvalinnanohjausta nuorille.

Yleissivistävän ja sosiaalista nousua lupaavan oppikoulun lisättyä koko ajan kannatustaan oli näköpiirissä kansalaiskoulun näivettyminen lähes kokonaan. Vasta peruskouluasetuksessa 1960-luvulla kansakoulu, keskikoulu ja kansalaiskoulu sulautuivat yhteen. Kansalais- koulun perinteisiin kuulunut koulutusperinne jäi näkyviin käytännönläheisten valinnaisaineiden muodossa.

Oppikoulu

Oppivelvollisuutta oli mahdollista suorittaa myös oppikouluissa. Aina 1950-luvulla saakka varsin pieni osa koululaisista kuitenkin pääsi oppikouluihin. Kansakoulun kävi 1930-luvulla 80 prosenttia lapsista ja oppikoulun vajaat kuusi prosenttia. Kunnallisia keskikouluja alettiin perustaa erityisesti maaseudulle vuodesta 1946 alkaen.

Vuoden 1856 lukio- ja koulujärjestyksen mukaan oppikouluja oli useita eri asteita, jotka olivat ala-alkeiskoulu ja yläalkeiskoulu sekä lukio ja rouvasväenkoulu eli tyttökoulu. Ala- alkeiskoulut olivat suosiossa kaupunki- elinkeinoja harjoittaneiden perheiden piirissä ja niiden tarkoitus oli yleisen kansalaissivistyksen antaminen. Yläalkeiskoulut muodostettiin 1840- luvulla jatkamaan triviaalikoulujen työtä. Rantasalmella oli toiminut triviaalikoulu Turun rauhan 1743 jälkeen, kun aiemmin Lappeen- rannassa toiminut triviaalikoulu oli jäänyt kodittomaksi rajan siirryttyä Savonlinnan länsipuolelle. Triviaalikoulu toimi Rantasalmella Jumikkalan talon mailla aina vuoteen 1788 saakka, jolloin se siirrettiin Kuopioon.

Yläalkeiskoulut antoivat oppilaille tieteellistä yleissivistystä ja valmensivat heitä lukiota

varten. Yläalkeiskouluissa oppilaista kolmasosa oli pappien, opettajien ja virkamiesten poikia, neljännes oli kauppiaiden ja käsityöläisten poikia ja loput talollisten sekä torppareiden poikia. Säätyläisten tyttölapsille tarkoitettu rouvasväenkoulu oli oppikoulun neljäs muoto. Yksityiset tyttökoulut lisääntyivät 1860–70- luvuilla selvästi. Opetusta annettiin 1800-luvun alkupuolella pelkästään ruotsin kielellä. Vuonna 1858 perustettiin Jyväskylään ensimmäinen suomenkielinen yläalkeiskoulu. Vastaavia kouluja perustettiin Kokkolaan, Ouluun ja Joensuuhun.

Oppikouluja oli 1800-luvun lopulla kolmea lajia. Opetusta annettiin yliopistoon johtavissa lukioissa, käytännön elämään valmentavissa reaalikouluissa ja naispuolisille oppilaille tarkoitetuissa tyttölyseoissa. Oppilasmäärä oppi- kouluissa oli 7300 vuonna 1880 ja 26.000 vuonna 1917. Autonomian kauden lopulla kas- vava enemmistö oppilaista oli jo suomenkielisiä.

Vasta 1880-luvulla alettiin perustaa yhteiskouluja, joissa oli sekä poika- että tyttö- oppilaita. Minna Canth arvosteli voimakkaasti tyttökouluja, joissa hänen mielestään valmis- tettiin tyttöoppilaita vain huonosti palkattuihin virkoihin eikä tyttökouluilla ollut muuta päämäärää Canthin mielestä. Lucina Hagmanista tuli ensimmäinen yhteiskoulun johtaja Helsingin suomalaisen yhteiskouluun.

Vuoteen 1919 asti ylioppilastutkinto oli yliopiston virallinen pääsykoe, jolloin kaikilla ylioppilailla oli oikeus jatkaa opiskeluaan yliopistossa tutkinnon hyväksytysti suoriteta- tuun. Ongelmaksi muodostui 1900-luvun alku- vuosina suuri oppikoulun keskeyttäneiden määrä. Sen vuoksi perustettiin erityisiä keski- kouluja aiempien alkeiskoulujen tilalle. Myös valtion lyseoiden viisi alinta luokkaa nimettiin keskikouluiksi. Tyttölyseoissa tehtiin kuudesta alimmasta luokasta keskikoululuokkia.

Sotavuosien jälkeen oppikoululaisten määrä kasvoi ja yhä useampi työläis- tai maaseutu- kodin lapsi haluttiin lähettää oppikouluun. Vuonna 1950 puolet oppikouluista sijaitsi

maaseudulla. Uudet koulut olivat yksityisiä yhteiskouluja. Pienempiin kuntiin alettiin perustaa kunnallisia keskikouluja. Rantasalmelkin perustettiin kunnallinen kokeilukeskikoulu ensimmäisten joukossa. Tästä tuli sittemmin Rantasalmen kunnallinen keskikoulu, jota itsekin olen käynyt viisi vuotta. Oppikoulujen määrä nousi 663:en vuoteen 1971 mennessä ja oppilaiden määrä yli 300.000:en.

Ylempi opetus

Maassa oli 1800-luvulla vain yksi yliopisto, joka oli siirretty Turusta 1828 Helsinkiin Turun palon seurauksena. autonomian aikana yliopiston nimi oli Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto Helsingissä. Nimi muutettiin vuonna 1919 Helsingin yliopistoksi. Yliopistossa oli alkujaan neljä tiedekuntaa, filosofinen, teologinen, oikeustieteellinen ja lääketieteellinen. Vuodesta 1924 on toiminut maatalousmetsätieteellinen tiedekunta. Opiskelijoita oli itsenäistymisen aikaan 3000 ja professoreja 56. Teknillinen Korkeakoulu perustettiin vuonna 1908 ja Kauppakorkeakoulu 1911. Svenska Handelshögskolan perustettiin vuonna 1927.

Aina 1860-luvun lopulla ylioppilaaksi saattoivat valmistua ainoastaan miespuoliset oppilaat. Ensimmäiset naisylioppilaat valmistuivat 1870-luvulla. Nikolai II antoi vuonna 1901 yliopistolle armollisen kirjeen, jossa naisille myönnettiin miesten kanssa yhtäläiset oikeudet suorittaa ylioppilastutkinto ja kirjautua opiskelemaan yliopistoon. Sitä ennen ylioppilastutkinto oli naisille ollut mahdollista ainoastaan erivapautta hakemalla. Vuonna 1901 naisia oli neljäsosa opiskelijoista.

Ylioppilashattu ja lyyra ovat säilyneet ylioppilaiden tunnusmerkkeinä 1800-luvulta aina 2000-luvulle saakka. Uudeksi tunnukseksi yliopistoon päässeet ovat ottaneet haalarit. Ylioppilastutkinto on säilyttänyt asemansa, vaikka yliopistoon pitää nykyisin useimmiten erikseen pyrkiä, sillä ylioppilastutkinto ei automaattisesti takaa sisäänpääsyä yliopistoon.

Ammatillinen opetus

Ammatillista opetusta annettiin ammattioppilaitoksissa, joista eräs vanhimmista on vuonna 1836 perustettu Mustialan maatalousoppilaitos. Vuonna 1920 annettiin asetus teollisuusammattiteihin valmistavista kouluista ja ammattikouluista. Ammattiin valmistavat koulut olivat aluksi kaksivuotisia kansakouluun perustuvia oppilaitoksia. Fredrika Wetterhof perusti Hämeenlinnan kotiteollisuuskoulun, jonka tarkoituksena oli auttaa naisia työllistymään ja hankkimaan elantoa. Teollisuuden ja kaupan alan kasvun myötä oppilaitoksia lisättiin huomattavasti 1950-luvulla. Vuonna 1960 ammattioppilaitosten opiskelijoita oli jo 67.000.

Aikuisopetus

Kansanopetuksen yksi muoto on vapaa sivistystyö. Keskeinen rooli aikuisille suunnatun opetuksen kehityksessä oli 1800-luvun lopun sivistyneistöllä. Yksityisten henkilöiden ja yliopisto-osakuntien aloitteesta perustettiin ensimmäiset kansaopistot maahamme. Juho Lallukka perusti kansanopiston Räisälään omalla kustannuksellaan 1908. Tätä ennen hän oli ollut mukana perustamassa Kanneljärven Kansanopistoa vuonna 1894. Helsingin yliopiston Savo-Karjalainen osakunta oli perustamassa Keski-Savon Kansanopistoa Joroisiin 1800-luvun loppuvuosina. Tämän kansanopiston kävi mm. sittemmin kunnallisuuden arvoksi saanut Kustaa Ruuskanen. Kansanopistokurssit kestivät alkujaan yhden lukukauden, mutta laajenivat myöhemmin jopa kaksivuotiseksi kursseiksi. Kurssit kansanopistoissa olivat monesti käytännöllis-painotteisia.

Kaupunkeihin perustettiin työväenopistoja ammattikurssien järjestämiseksi 1900-luvun alussa. Toiminta laajeni sittemmin yleisen sivistystoimen alueelle. Kunnilla oli merkittävä osa työväenopistojen toiminnan rahoittajina 1920-30-luvuilla. Toiminta laajeni vähitellen ja valtionapujen saanti oli merkittävä osoitus toimintojen vakiintumisesta. Työväenopistojen

rinnalle alettiin perustaa myös kansalaisopistoja, joiden toimintaa tällä hetkellä on kaikissa kunnissa jollain tasoilla.

Peruskoulu

Nykyisin peruskoulu on perusopetusta antava koulu, jossa lähes kaikki Suomen kansalaiset suorittavat oppivelvollisuutensa. Peruskoulun tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. Peruskoulu jakautuu kuusivuotiseen ala-asteeseen ja kolmevuotiseen yläasteeseen koululainsäädännössä.

Suomalaisen peruskoulujärjestelmän tarkoituksena on taata kaikille tasa-arvoiset lähtökohdat opintielle. Tätä tasa-arvoa ei toteuteta pelkästään järjestelmän muodollisella tasa-arvoisuudella, vaan lainsäätäjät on pyrkinyt estämään eliittikoulujen muodostumisen järjestelmän sisälle. Perusopetus on kaikille oppilaille maksutonta. Tämä tarkoittaa, että keneltäkään oppilaalta ei saa periä mitään kuluja tai maksuja opetukseen tai koulun järjestämiin tapahtumiin osallistumisesta, oppikirjoista tai opetusmateriaalista ja välineistä. Lisäksi jokaisella oppilaalla on oikeus saada joka päivä maksuton, täysipainoinen ateria. Oppilaalla on lisäksi oikeus ilmaiseen kouluterveydenhuoltoon, muuhun oppilashuoltoon ja maksuttomiin koulumatkoihin, joiden enimmäispituus on säädetty.

Mikäli oppilaan päivittäinen koulumatka lähikouluunsa käy liian pitkäksi, hänellä on oikeus täysihoitoon koulun oppilasasuntolassa. Näiden opintososiaalisten etujen takaaminen on opetuksen järjestäjän vastuulla, mikä asettaa yksityiskouluille raskaan taloudellisen taakan.

Yksityinenkään peruskoulu ei saa periä lukukausimaksuja. Sen on päinvastoin otettava oppilaaksi kaikki kunnan oppilaaksi osoittamat lapset.

Peruskoululaisen koulu on pääsääntöisesti lähikoulu, jonka kunta osoittaa lapsen asuinalueen tai perusteella. Jos oppilas on erityisluokalla (esimerkiksi musiikkiluokka) tai lukee harvinaista kieltä, tämä voi määrätä lähikoulun. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin oppilas täyttää seitsemän vuotta. Useimmilla on taustalla päiväkotia ja esikoulu. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Peruskoulun jälkeen on suoritettavissa myös vapaaehtoinen ”kymmenes luokka”, joka on tarkoitettu niille oppilaille, jotka haluavat parantaa peruskoulun päättötodistuksen arvosanojaan. Kaikki kunnat eivät taloudellisista syistä toteuta tätä mahdollisuutta. (Lähde: Wikipedia: Peruskoulu)

Kansakoulunopettajat

Ennen kansakoululaitoksen perustamista opetusta antoivat suomalaisille vanhempien säädyn mukaiset opettajat. Ylimmälle säädylle opetusta tarjosivat kotiopettajat. Tavallinen kansa opetti lapsiaan kotona ja ellei opetus näin onnistunut, lapset laitettiin lukkarinkouluun. Lukkarinkoulujen lisäksi oli pitäjänkouluja, joissa opetuksesta vastasivat koulumestarit.

Vuonna 1761 syntynyt Maria Ruuskanen oli aviossa Rantasalmen koulumestarin Johan Fredrik Hörningin kanssa. Hörning oli syntynyt suutarin lapsena Kaavilla vuonna 1752. Hän oli Rantasalmella pitäjän koulumestarina vuosina 1775 - 1824 ja sitä ennen Nilsin pitäjänkoulumestarina ja vt. lukkarina vuosina 1771–74. Hän oli perustamassa pitäjänkoulua Sulka-valla neljä vuotta sekä Kerimäellä, Pieksämäellä ja Haukivuorella. Hörningiä on sanottu maamme pitäjänkoulumestareista etevimmäksi. (Soininen: Rantasalmen Historia ss. 486-496;

Kuva 91. Ada Mengalin.

Kuva 92. Simo Eerikäinen.

Helsingin Yliopiston ylioppilasmatrikkeli).

Kansakouluopettajien koulutusta varten perustettiin opettajaseminaareja. Jyväskylän seminaari perustettiin vuonna 1863. Seminaareja oli 1890-luvun alussa Sortavalassa, Tammisaarella ja Uudessakaarlepyyssä. Pappien, tuomareiden ja nimismiesten tyttäret opiskelivat 1860-luvulla tyttökouluissa, kun ylioppilastutkinto ja korkeampi opetus oli tarjolla vain pojille. Opettajan ammatti oli tuohon aikaan harvoja säätyläisnaisille sopivia ammatteja. Miehet tulivat seminaareihin alemmista sosiaaliluokista ja varsinkin maanviljelijäväestöstä. Kansakoulunopettajan ammatti takasi heille toimeentulon kotitalon jäädessä yleensä vanhimmalle pojalle. Naiskansakoulunopettajia tuli 1900-luvun alussa myös porvaristosta ja kauppiasperheistä. Toisen maailmansodan jälkeen seminaarit täyttyivät keskiluokan ja porvariston lapsista työväestön jäädessä aliedustetuksi tuohon aikaan.

Opettajien korkeampaa koulutusta varten perustettiin maahan vuonna 1934 Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu. Korkeakoulun tehtäväksi tuli järjestää opetusta, jatko-opetusta ja tutkimusta opetustoimen alalta. Opettaja-korkeakouluja perustettiin tämän jälkeen myös Helsinkiin, Turkuun ja Ouluun.

Seminaareissa oli alkuaikoina tiukka kuri ja järjestys. Päiväohjelma alkoi aamulla klo 5.00 ja

ensimmäinen oppitunti jo klo 7.00. Päivä päättyi yhteiseen iltarukoukseen klo 22.00. Tunnollisuus, ahkeruus ja auktoriteettien kunnioitus olivat seminaarilaisten perushyveitä. Juopumuksen kaltaiset hairahdukset johtivat oppilaan erottamiseen. Tupakointi, ehostaminen ja seurustelu vastakkaisen osapuolen kanssa olivat rankaisemisen arvoisia asioita. Kahden seminaarilaisen kihlautuminen johti toisen oppilaan erottamiseen. Opettaja Martta Laaksonen määritteli hyvän opettajan tunnuspiirteet:

- *Jos opettaja oli älykäs, mutta ei henkevä, hän oli hyvä opettaja mutta huono kasvattaja*
- *Jos opettaja oli henkevä, mutta ei älykäs, hän oli hyvä kasvattaja, mutta heikko opettaja*
- *Näiden kahden ominaisuuden tuli yhdistyä opettajassa, jotta hän oli sekä hyvä kasvattaja että hyvä opettaja*

Opettajalta odotettiin hyvän henkisen ja ruumiillisen kunnan lisäksi myös esikuvallista käyttäytymistä niin virassaan kuin sen ulkopuolellakin. Mallikansalaisen vaatimus säilyi aina 1950-luvulle saakka, jonka jälkeen vaatimuksista alettiin joustaa. Vielä 1940-luvulla kansakoulunopettajien kuvattiin toimivan voimanpesinä, jotka panivat opetustoimen lisäksi koko kylän asiat kuntoon

osallistumalla aktiivisesti paikkakunnan yhdistystoimintaan. Opettajien panos raittius- ja nuorisoseuroissa, osuuskauppojen ja pankkien hallituksissa oli merkittävää luokkaa. Naisopettajille oli tavallista 1800-luvulla naimattomuus. Tultaessa 1900-luvun alkukymmenille avioituminen oli jo mahdollista ja avioliitto solmittiin usein mieskollegan tai papin kanssa. Myös liikemiehiä ja maanviljelijöitä oli aviopuolisoiden joukossa. Työmiesten tai maaseudun tilattoman väestön kanssa avioliitot olivat harvinaisia.

Kansakoulunopettajien toimintaa valvoi valtion palkkaama kansakouluntarkastaja. Kaupungeissa tarkastajat olivat kaupungin virkamiehiä.

Kansakoulujen piiritarkastajat vahvistivat kansakoulunopettajien valinnat ja valvoivat opetustoimen hoitoa kunnissa.

Ainainen kiistakysymys opettajilla oli heidän palkkansa. Maaseudulla opettajien palkkaukseen kuuluivat luontaisedut. Miesopettajat olivat naisopettajia paremmin palkattuja ja perheelliset paremmin palkattuja kuin perheettömät. Vuoden 1957 kansakoululaissa luontoisedut muuttuivat rahapalkaksi ja sukupuolten välillä toteutui samapalkkaisuus aiempaa paremmin.

Markku Ruuskanen

Muistikuvia kansakoulusta 1953 - 1962

Ondruska lehdessä 14 syyskuu 2011 oli pyyntö kirjoittaa muistikuvia omasta kansakouluajasta. Samaisessa lehdessä on kattava selvitys kansakoulun synnystä ja perustamisesta eri puolille maata, joten siihen puoleen en kirjoituksessani puutu. Kirjoitan niitä muistoja jotka ovat jääneet mieleeni omasta kansakouluajastani.

Kävin kansakoulun Maaningan kunnan Kinnulanlahden kylän kansakoulussa vuosien 1953 – 1962 välisenä aikana. Tuona aikana taisi parhaillaan olla Kinnulanlahden kansakoulussa liki 100 oppilasta. Olihan se suurten ikäluokkien kansakoulun käynti aikaa.

Aloitin kansakoulun syksyllä 1953 kuunteluoppilaana 6 –vuotiaana. Meitä oli neljä lasta ja vanhimpana olin poissa kotoa ”päivähoidossa” kun olin yhden vuoden kuunteluoppilaana. En muista, kuinka aktiivisesti kävin koulua tuona kuunteluoppilasvuotenani.

Varsinainen opintieni alkoi syksyllä 1954 kun täytin 7 vuotta. Koulu sijaitsi ns. Pärnän mäellä olevassa Jussi Pärnän talossa. Pärnän talossa

olevassa koulussa kävin ensimmäisen koululuokan. Varsinainen koulurakennus oli yhden kilometrin päässä olevalla pienen mäen päällä ns Kinnulan tienhaaran kohdalla. Opettajanamme oli Maaningan kunnanjohtajan puoliso Kaisa Huittinen. Alaluokan kouluajasta on jäänyt mieleen kun välillä tunnilla ajoin edessäni istuvan Ullan leteillä hevosta. Ullalla oli pitkä tukka ja hän piti tukkaansa usein leteillä, jotka olivat aika pitkät. Eihän tästä ajosta Ulla eikä opettajakaan tykännyt ja torujahan siitä tuli. Koulumatkaa minulla oli 500 m ja joskus sen kulkemiseen meni tuntikin. Varmaankin koululäksyt tein koska luokallekaan en jäänyt.

Toisesta luokasta seitsemänteen luokkaan kävin pääkoululla siinä Kinnulan tien risteyksessä olevassa koulurakennuksessa. Toisen luokan opettaja oli Eila Hämäläinen. Tästä luokasta ei mieleeni ole jäänyt mitään erityistä. Kai sitä on tehty koululäksytkin ja myös kujeiltu. Todistusten mukaan: Käytös oli 10, Huolellisuus ja tarkkaavaisuus 6, Laskento ja Mittausoppi 9.

Luokkakuva vuodelta 1954

Kolmannen ja neljännen luokan opettaja oli Varma Airaksinen. Hän oli tuohon aikaan ollut opettajana jo varmaankin parikymmentä vuotta ja joskus hänellä oli kestämistä 9 -10 vuotiaiden lasten metkuissa. Joskus hän kiivastui ja silloin karttakeppi läjähti pulpetille. Joskus tuli jälki-istuntoa ja oltiinpa silloin tällöin laiskankäskyilläkin.

Viidennen luokan opettajana oli Eino Parviainen, Hän oli ollut opettajana jo pitkään, olipa hän opettanut tätiänikin Alapitkän kansakoulussa joskus kolmekymmentäluvun loppuvuosina. Einolla oli myös omia erityistapojaan, joitten kanssa tuli välillä tulkintavaikeuksia. Joskus kun oppilas oli jostain eri mieltä Einon kanssa, hän otti oppilasta kiinni leuan kärjestä ja nosti ylöspäin ja liitti nostoon sanat ”vielä sinulla on äksynniskaisuutta jäljellä”.

Kuudennen luokan opettajan oli Ossi Sivonen. Ossi opiskeli samalla agronomiksi, taisi olla viimeinen vuosi meneillään ja välillä hän oli jopa viikonkin poissa omissa opinnoissaan ja meillä oli sijaisope sinä aikana. Ossi oli ope, jonka opetuksen tuloksena sain Matematiikasta keväällä 1960 arvosanan 10. Arvosana on sama loppuissa kolmessa todistuksessani, jotka kansa-

koulusta sain.

Seitsemännen luokan opettaja oli Kalevi Rissanen, hän oli opettajana Kinnulanlahdessa yhdeksänkymmentä luvulle saakka. Kalevi oli nuori mies ja hän ymmärsi nuoria paremmin, kuin jo vuosikymmeniä opettajana olleet vanhemmat opettajat. Kalevi kannusti nuoria eteenpäin elämässään eikä hän ottanut huomioon nuorten kotitaustaa, vaan kannusti kaikkia.

Luokat viisi, kuusi ja seitsemän olivat yhdessä ja sama opettaja opetti samaan aikaan kolmea luokkaa, kyllä hänen on ollut melkoinen fakiiri työssään.

Kahdeksannen luokan ns. jatkoluokan kävin Maaningan kunnan kirkonkylällä olevassa Sointulan rakennuksessa jonne jatkoluokka oli perustettu. Kaikki Maaningan kunnan jatkoluokkalaiset kävivät samassa paikassa tuon kahdeksannen luokkansa. Opettajina oli mm. Martti Hassinen ja Hilikka Koivisto. Jatkoluokka oli 300 h pitkä kurssi. Keväällä 30.5.1962 oli kansakoulun oppivelvollisuus suoritettu. Nyt oli jo huolellisuuskin arvosanalla 8.

Luokkakuva vuodelta 1962

Seuraavassa muisteloita kansakoulun eri vuosilta en halua muisteluihin liittää nimiä ne ovat kyllä muistissani mutta jääköönkin ne sinne, samoin olen muuttanut henkilöitten nimiä niin, että nimen perusteella henkilöt eivät ole tunnistettavissa.

Muistikuva joka on jäänyt mieleeni on se, kuinka me lapset ja nuoret saatoimme olla toisia kavereitamme kohtaa raakoja ja julmia. Saatoimme kiusata toista lasta ilman mitään perusteltua syytä. Muistan kerrankin kun Mirjamille sattui tunnilla vahinko ja häneltä pääsi paukku, vissiin edellisenä päivänä oli hernekeittoa ja siinähan on paukun aiheet. Opettaja oli juuri puhunut kömmähdyksistä ja Olof sai aiheen tuosta Mirjamin paukusta sanoa ”Risto hei Mirjamille sattui kömmähdyks”. Tuosta paukusta riitti Mirjamin kiusaamista useaksi päiväksi. Toinen kohtuuton kiusaaminen kohdistui Kaarinaan, häntä kiusasimme Kaarinan isän ammatin perusteella. Kaarinan isän ammatti oli muitten isien ammatista poikkeava. Ei siinä paljon suvaitsevuuksia ollut. Toivottavasti Kaarinalle ei jäänyt traumoja kiusaamisesta?

Lokakuussa -58 Kalevalan päivän aikaan Suomen lipun liehuessa lipputangossa.

Keksimme välitunnilla kilpailla siitä kuka saa kivitettyä lipputangon päässä olevan nupin alas. Koulumme miesopettaja, isänmaanystävä, huomasi kilpailumme ja otti meidät puhutteluun ” Tiedättekö mitä te kivitätte? Olisiko se parempi jos tuolla tangossa roikkuisi joku punainen rätti ” Puhuttelu jatkui luokassa ja palkkioksi saimme jälki-istuntoa. Tuo puhuttelu jäi monelle mieleen ja sen jälkeen moni meistä kivittäjistä on suhtautunut Suomen lippuun kunnioittavasti, eikä ole kaivannut lipputankoon muuta kun siniristi lippumme.

Joillain opettajilla tuppas olemaan hivenen puolueellinen suhtautuminen meihin oppilaisiin, Maaninka oli tuolloin, ja on pitkälti vieläkin, maatalousvaltainen pitäjä. Jotkut opettajat ottivat arvioinneissaan huomioon vanhempien manttaalit ja antoivat sen vaikuttaa numeroihin. Näin ainakin minusta tuolloin tuntui.

Opettaja oli ehdoton auktoriteetti, eikä häntä tai hänen sanomaansa saanut asettaa kyseenalaiseksi. Nuorta ei kannustettu kriittiseen ajatteluun eikä kyseenalaistamiseen. Asia oli niin kuin opettaja sanoi ja pulinat pois. Muistan eräänkin tapauksen kun puolustin neljää vuotta nuorempaa veljeäni Mattia kun koin, että opettaja läksytti Mattia ilman syytä. Opettaja otti

herneen nenäänsä ja luki minulle tuomion ” sinustakaan ei tule muuta kun roisto ja rikollinen”, (opettajani ei varmasti tiennyt, että Nilsialainen metsärosvo Pekka Ruuskanen, on ukkini ukin veli), vaikka en muuta tehnyt kuin puolustin veljeäni opettajan kohtuuttomalta arvostelulta. Kyllä se tuon sisältöinen opettajan kannustus jäi nuoren, silloin jotain 12 vuotiaan, mieleen, koska muistan sen vieläkin yli 50 vuoden jälkeen. En tiedä malttaisinko pitää suuni kiinni jos kyseisen opettajan tapaisin?? Opettajan tuolloinen arvio ei osunut aivan oikeaan, olenhan ollut opettajana 30 vuotta. Mielestäni opettajan pitää olla hyvin varovainen arvioidessaan nuoren tulevaisuuden menestystä. Ajattelipa hän mitä tahansa, ääneen ajattelua ei pidä tehdä. Voisi varmaan opetella antamaan kaikissa tapauksissa myönteistä palautella. Olen saanut palautetta eräältä opiskelijaltani kun hän oli kertonut pojalleen: Risto on ensimmäinen opettaja joka ei ole soittanut perässäni kotiin eikä ole jättänyt häntä jälki-istuntoon. Keskustelemalla asiat selvitettiin.

Kaikkein arvokkain jonka kansakoulusta opin oli: Lukemaan, laskemaan ja kirjoittamaan oppiminen. Noitten perustaitojen avulla olen myöhemmin voinut oppia lisää. Mielestäni vielä nytkin 2011 luvulla peruskoulun ala-asteen

oppimistavoitteiksi riittää nuo kolme kansalaisen perustaitoa: Lukemaan, Laskemaan ja Kirjoittamaan oppiminen. Neljäs tavoite olkoon se, että nuori oppii ajattelevaan. Minusta ei ole katastrofi jos nuori ei muista mikä oli Jaakobin poikain isän nimi, mutta avot jos nuori oivaltaa sen; hän on oppinut ajattelevaan!! Noitten perustaitojen avulla nuori pääsee halutessaan pitkälle 2011 luvullakin.

Syksystä kevääseen oli possakkana koulun käynti Kinnulanlahden kansakoulussa. Eihän sinne aina hymyissä suin lähdetty mutta lähdettiin kuitenkin, ei edes mieleen tullut että koulusta olisi lintsattu (sanaa lintsata ei ollut tuolloin vielä edes keksitty). Keväällä tahtoivat Rastaan ja Harakan pesät vetää puoleensa ja varsinkin iltaisin tuppasivat läksyt jäädä huonolle teolle. Kerrankin opettajamme kysyi, kun läksyt olivat huonosti mielessä; " Onko sitä taas oltu eilen rätäkän pesillä".

Eihän siinä auttanut muu kuin myöntää. Opettaja oli ymmärtäväinen ja lievensi laiskan-läksytuomiota, koska tuomio oli aika lievä.

Risto Ruuskanen

Köyhäinhoito

Lähdeteokset:

Syrjö, Veli-Matti: Jääsken kihlakunnan historia

Soinisen: Rantasalmen historia.

Julkisen vallan toimesta hoidettu sosiaalihuolto oli 1700-luvulla tuntematon käsite. Euroopassa oli vallalla merkantilistinen talouskäsitelmä, jonka mukaan tuottavuus oli tärkeintä. Kunnollisia ja hyviä kansalaisia olivat ne, jotka tuottivat elinkeinollaan tuloja kruunulle eli valtiolle. Ne henkilöt joiden tuotanto oli vähäistä tai olematonta, katsottiin kelvottomiksi ja yhteiskunnalle suorastaan vahingollisiksi.

Suku- ja pitäjähenkki auttoivat

Kun köyhiä ihmisiä kuitenkin on yhteiskunnassa aina ollut, on heidän hoitonsa ollut jotenkin järjestettävä. Kun valtio ei heitä auttanut, kirkko ja ihmisten läheiset henkilöt joutuivat huolehtimaan näistä heikommistaan. Kansan keskuudessa oli aina vallinnut yhteishenkki, perhehenki, sukuhenkki, kyläyhteisöhenki ja viimein pitäjäyhteisöhenki. Yksi sukuhengen ilmenemismuoto on myös sukuseuratoimintamme. Heikompia sukulaisia on aiempina aikoina

katsottu velvollisuudeksi hoitaa omassa perheessä. Karjalaisella alueella oli monin paikoin suurperheitä, joissa hoidettiin omien lasten lisäksi kauempiakin sukulaisia, jotka sitten voimiensa mukaan osallistuivat talon töihin.

Kirkonköyhät

Kristillinen kirkko opetti lähimmäisenrakkauden aatetta ja velvollisuutta antaa omastaan tarvitseville. Monesti kirkon opetus sinänsä ei paljoakaan auttanut, mutta sen ohella kirkko ryhtyi moniin huoltotoimiin, joista valtio ei aiemmin huolehtinut. Joutsenossa oli vanhastaan ollut tapana, että köyhät ja vaivaiset hankkivat elatuksensa pyhäisin jumalanpalveluksen yhteydessä kirkon ovella kerjäämällä. Tämä tapa oli peräisin jo keskiajalta katolisen uskonnon kaudelta ja tapaa näemme noudatettavan tätäkin päivänä Etelä-Euroopassa. Joutsenon kirkkoherra Göös ei kuitenkaan pitänyt sopivana tällaista köyhäinhoitoa, kun se häiritsi jumalanpalveluksiäkin. Pitäjässä päätettiinkin laatia luettelo sellaisista pitäjänköyhistä, joilla katsottiin olevan oikeus nauttia avustusta pitäjäläisiltä. Ne, jotka tämän jälkeen vielä kävisivät kerjuulla kirkon ovella, pantaisiin jalkapuuhan kirkkoon. Tapa kerjätä kirkon ovella jatkui tästä huolimatta kuitenkin vielä pitkään. (Syrjö s. 304)

Kirkonköyhät eli pitäjänköyhät olivat henkilöitä, jotka eivät ilman avustusta kyenneet pitämään itseään lainkaan hengissä. Ruotsin kielellä pidetyissä kirkonkirjoissa termit kuuluivat ”kyrkofattig” ja ”socknefattig”. Varoja köyhien avustamiseksi kerättiin verottamalla pitäjäläisiä kirkollisen verotuksen yhteydessä sekä eräillä muilla tavoilla. Kirkoissa oli usein vaivaisten arkku, johon voi pudottaa lantinsa köyhien auttamiseksi. Myös kirkollisten toimitusten kuten kasteen, vihkimisen ja hautajaisten yhteydessä suositeltiin kannettavaksi pientä maksua kirkonköyhien hyväksi. (Syrjö s. 306)

Kirkonköyhien määräämisellä on ensiksi se merkitys, että kurjassa asemassa olevat henkilöt saivat elantonsa sitä kautta. Toiseksi sillä

pyrittiin rajoittamaan pitkin kyliä tapahtuvaa kerjuulla kulkemista. Varsinkaan toisen pitäjän alueelle ei naapuripitäjän köyhiä missään tapauksessa haluttu ottaa kerjuulle. Määrältään kirkonköyhiä oli pitäjää kohden melko vähän, kuten esim. Antreassa oli 1700-luvun puolivälissä kymmenkunta kirkonköyhää. Rantasalmella mainitaan olleen vuonna 1728 yhteensä 23 vaivaista, jotka saivat määräaikoina avustusta. (Soininen s. 414)

Ruotuköyhät

Alkujaan Länsi-Suomesta levisi vähitellen myös Itä-Suomeen tapa määrätä köyhille oma ruotunsa eli piirinsä, jonka alueella köyhät kiersivät talosta taloon elatusta hakemassa. Kirkon kirjoissa termi ruotuköyhä on muodossa ”rotfattig”. Rantasalmella ruodutusjärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1770. Ruotuja tuli pitäjään 51 kappaletta. Ruotomaksu maksettiin viljassa tai elätettiin köyhää kussakin talossa vuoronperään. (Soininen s. 415)

Tapaa yritettiin juurruttaa Jääskeenkin jo 1700-luvulla. Pitäjäläiset kuitenkin vastustivat länsisuomalaista tapaa aluksi jyrkästi eivätkä uskoneet, että köyhät pysyisivät tällä järjestelyllä hengissä. Tultaessa 1800-luvulle ruodutus oli saatu tehdyksi Jääskessä ja Kirvun kappelissa. Ruotuköyhät saivat avustusta ruotunsa lisäksi myös jonkin verran kirkolta. Kuolinpesistä perittiin vuosisatojen ajan vaivaistenrahaa perunkirjoitusten yhteydessä. Kirkossa oli myös erityinen köyhäinhaavi, jossa varoja kerättiin. Köyhien elatukseksi perittiin verotuksen yhteydessä ruotuun kuuluvilta taloilta aina yksi kappa viljaa kutakin kymmentä kappa kohden köyhäinhoitoon. (Syrjö s. 311)

Kirkon keräyksen varat jaettiin köyhille Ruokolahdella aina juhannuksen jumalanpalveluksen jälkeen kirkon ovella. Jakamista valvoivat kirkkoherra ja määrätty kirkon luottamusmiehet eli kuudennusmiehet. Näitä varoja jaettiin sekä ruoduissa oleville köyhille että muille avun tarpeessa oleville, joita ei vielä ollut määrätty ruotuihin. Muualla Jääsken kihlakunnassa varojen jako suoritettiin

kahdesti vuodessa toukokuussa ja marraskuussa. (Syrjö s. 312)

Ruotuköyhinä mainitaan Rantasalmella vuonna 1798 syntynyt ja vuonna 1874 kuollut Niilo Niilonpoika Ruuskanen, vuonna 1752 syntynyt ja vuonna 1832 kuollut Anna Ruuskanen ja vuonna 1767 syntynyt ja vuonna 1850 kuollut Pekka Ruuskanen. Rantasalmella oli ruoduissa hoidettavia köyhiä yhteensä 1860-luvun alussa jo yli 300 henkeä.

Vaikeina katoaikoina yritettiin järjestää tilapäisesti köyhäinhoidon varaan joutuneille hätäaputoita. Esimerkiksi vuonna 1846 olivat kadon takia monet torpparit ja tilattomat suurissa vaikeuksissa ja heiltä ostettiin käsityötuotteita, kuten kalanpyydyksiä, tuohikontteja puuastioita, lankaa jne. Huonoina aikoina myös tilanomistajien vastuuta lisättiin, ja heidät määrättiin velvollisiksi huolehtimaan omista torppareistaan ja mäkitupalaisistaan. (Soininen s. 426)

Romanit

Intiasta peräisin oleva romaniheimo kierteli pitkin pitäjiä omaa elatustaan hankkimassa. Heimolaisia yritettiin merkitä verotusta varten aina jonkun talon kirjoihin, jolloin heiltä olisi saatu perittyä henkivero. Kun heimolaiset eivät kuitenkaan asuneet pysyvästi missään tietyssä paikassa eivätkä harjoittaneet mitään paikallaan pysyvää elinkeinoa, vaan vaelsivat ympäri kyliä. Myöhemmin heimon jäsenet henkikirjoitettiin aina kaupunkiin ja heiltä vaadittiin sama henkiraha, jonka kaupungin köyhin työväki oli velvollinen maksamaan. Heidän olisi tullut asuakin kaupungeissa, mutta vaellus pitkin pitäjiä jatkui entiseen tapaan. Rautjärveläinen opettaja Johannes Häyhä on kirjoittanut 1900-luvun alun tilannetta kuvatessaan, että romaniheimon jäseniä sekä halveksittiin että pelättiin, vaikka he yleensä eivät syyllistyneetkään mihinkään rikoksiin. Läheskään kaikki talot eivät suostuneet ottamaan heimolaisia vastaan tai antamaan heille elatusta. Heille menneet elatukset olivat armeliaisuutta, joka ei kuulunut virallisen

köyhäinhoidon piiriin. (Syrjö s. 315-316)

Irtolaiset

Esivallan silmissä irtolainen oli jonkinlainen rikollinen, joka kuljeskeli ja elätti itsensä satunnaisilla tuloilla ja joista ei sen takia ollut kruunun verojen maksajaksi. Jos tällainen henkilö joutui viranomaisten käsiin, hänet toimitettiin työvoimaa tarvitsevan työnantajan hoitoon. Useimmiten säätyläisillä oli työvoiman tarvetta.

Jääskessä irtolaisiksi luokiteltiin henkilöt, jotka eivät tehneet työtä, eivätkä asuneet vakinaisesti taloissaan, vaan vetelehtivät ja vaelsivat etsimässä tilaisuutta elää toisten kustannuksella. Irtolaisiksi luettiin myös sellaiset loisivaimot, lapsettomat tai lapsiaan elättävät, lesket, vanhukset, vaivaiset sairaat ja kotipaikattomat, jotka joutuivat etsimään jostain elatusta itselleen. Tällaisia henkilöitä tavattaessa heidät kuljetettiin kotiseudulle huollettaviksi. Rikollisiksi todetut miespuoliset kirjattiin usein sotaväkeen, jos he olivat sotapalvelukseen kykeneviä. Muussa tapauksessa määränpäänä saattoi olla linnoitustyömaalla tehtävä pakkotyö. (Syrjö s. 317)

Huutolaisjärjestelmä

Lapsille oli olemassa löytölastenkoteja Viipurissa ja Lappeenrannassa, mutta sinne päätyi varsin harva lapsi. Useimmiten lapset hoidettiin ruoduissa ja pyrittiin kasvattamaan omaan elatukseensa pystyviksi henkilöiksi. Rantasalmella tuli käyttöön 1800-luvun puolivälissä huutolaisjärjestelmä. Ne, joita ei saatu sijoitetuksi ruotuihin, annettiin hoidettavaksi johonkin taloon maksua vastaan. Kun pyrittiin pääsemään yhteiskunnan kannalta mahdollisimman halvalla, järjestettiin näistä henkilöistä huutokauppoja, joissa alimman tarjouksen esittänyt sai henkilön hoitaakseen maksua vastaan.

Monesti huudettavat olivat lapsia, joiden hoidosta maksettiin aluksi huutajalle. Kun

henkilö tuli työkykyiseksi, hänen piti jäädä ilman palkkaa taloon rengiksi tai piikaksi muutaman vuoden ajaksi. Hoitolapsina mainitaan orvoiksi jääneet sisarukset Albin ja Eeva Ruuskanen Rantasalmella vuosina 1892 ja 1893.

Vaivaistalo

Lisääntyneen kerjäämisen ja avustusten väärinkäytön ehkäisemiseksi päätettiin Rantasalmella perustaa vuonna 1882 työlaitos. Asikkalan kylältä ostettiin kunnalle Rauanrannan tila ja laitos alkoi toimintansa vuonna 1886. Vaivaistaloon otettiin työkykyisiä köyhiä ja lapsia, joille annettiin kouluopetusta. Aikuiset olivat työvelvollisia. Vuonna 1896 poistettiin ruotujärjestelmä ja työlaitosjärjestelmä. Tilalle tulivat hoito sairaalassa tai muussa laitoksessa, hoito vaivaistalossa, sijoitus eläkkeelle hyväksi tunnettuihin perheisiin ja tilapäiset kotiaivustukset. Näin oli Rantasalmella köyhäinhoito saatettu jo hyvin pitkälle 1900-luvulle noudatetulle hoitotavalle. (Soininen s. 641).

Vaivaistaloon päätyneen elämäntarinaa valaisee seuraava kertomus. Leena Kaisa Ruuskanen oli syntynyt v. 1835 Rantasalmen Osikonmäessä itsellisen Matti Ruuskasen ja hänen vaimonsa

Helena Hämäläisen tyttärenä. Hän oli piikana vuosina 1852 - 1854 Rantasalmella ja muutti v. 1854 Hiitolaan. Sen jälkeen Leena Kaisa oli Jääskessä useissa taloissa piikana. Hän palasi Jääskestä 1874 Rantasalmelle ja palveli piikana 1879 Rantasalmen Kolkontaipaleella. Leenan kaksi vanhempaa veljeä olivat kuolleet lapsina ja kolmas veli muuttanut Joroisiin. Omia lapsia Leena Kaisalle ei tiedetä olleen. Leena Kaisa kuoli vanhuuteen joulun alla 1898 Rantasalmen vaivaistalossa.

Vaivaistalo muuttui aikanaan 1900-luvulla kunnalliskodiksi, jona se tunnettiin aina 1960-luvulle saakka. Aikanaan kunnalliskodin toiminnot siirrettiin Rantasalmella Kirkonkylän keskustaan rakennettuihin uudenaikaisiin tiloihin ja vanha kunnalliskoti muuntui hotellikäyttöön Hotelli Ruusulinnaksi. Kun tilat Kirkonkylässä pitäjäläisistä näyttivät paljon pienemmiltä kuin kunnalliskodin tilat, ihmeteltiin kylällä, miten vanhukset saadaan mahtumaan uusiin pienempiin tiloihin. Joku koiranleuka keksi sitten, kuinka tämä tehdään. Kylällä kerrottiin, että vanhukset tuodaan Rauanveden yli uittamalla, niin väki kyllä vähenee matkan varrella. Kyllä vanhukset autokyydillä kuitenkin tuotiin ja kaikki saatiin mahtumaan uusiin tiloihin.

Kulttuuria ja sukututkimusta

Miten enkeleitä vietellään

”Miten enkeleitä vietellään” oli otsikoitu Helsingissä Kapsäkissä esitetty kolmen upean freelancer-muusikon vetämä musiikki-teatteripyöritys. Eeva Manninen, Veera Railio ja Maija Ruuskanen ovat Sibelius-Akatemiassa opiskelleita muusikoita. Maija Ruuskanen, joka kuuluu Rantasalmen Hiismäen Ruuskasten sukuhaaraan, on laulaja, pianisti ja säveltäjä. Hän on säveltänyt musiikkia useisiin näyttämöteoksiin ja työskennellyt pianistina mm. Eija Ahvon, Toni Edelmanin ja Tapani

Kansan kanssa. Ruuskanen ja Railio luotsaavat myös omaa akustista Ruuskanen Railio Klubiaan Musiikkiteatteri Kapsäkissä.

Pari sukuseuran hallituksen jäsentä innostui otsikon viestistä ja sonnustautui 22.10. esitykseen. Otsikon takaa avautui Bertolt Brechtin lyriikka suomalaisin sävelin. Brechtin monet suomalaiset muistavat näytelmästä ”Herra Puntila ja hänen renkinsä Matti”. Ohjelmisto sisälsi lähes pari kymmentä surumielistä, vähän kitkerää ja haikean tunnekylläistä laulua. Osa näistä on Maijan säveltämiä. Katselijat vaikuttuivat vahvoista tulkinnoista, joihin

ohjaaja Markku Nenonen oli antanut oman panoksensa myös koreografina ja pukusuunnittelijana. Korkokengät, plyymit ja hiuslaitteet kruunasivat esityksen. Ensimmäinen laulelma oli ”Suomalainen maisema”. Sen on säveltänyt Maija Ruuskanen ja suomentanut Arvo Turtiainen. Esitys päättyi ”Suomalaiseen tanssiin”. Esityksen myötä Maija antoi näytteen myös ”haitaristin/hanuristin” taidoistaan.

Lea Kokko ja Marita Nygren

*** Ruuskanen Railio Klubi**

Ruuskanen Railio Klubilla kuullaan mielenkiintoisia, sielukkaita artisteja pienimuotoisella kokoonpanolla. Klubilla soitettavaan musiikkiin voit vaikuttaa lähettämällä kappaletoiveesi etukäteen sähköpostilla osoitteeseen klubitoiveet@gmail.com.

Kevään 2012 ohjelmisto ilmoitetaan myöhemmin

Esityspäivät
lauantaina 11.02. klo 20.00
perjantaina 23.03. klo 20.00
perjantaina 13.04. klo 20.00

Tietoa

TEATTERISALI

Liput: 18 €

09 260 0907 liput@kapsakki.fi

**35. Valtakunnalliset
Sukututkimuspäivät Kuopiossa
16.-18.3.2012**

Seminaari 16.3.2012 klo 9.00-16.00

Päivien seminaari pidetään Kuopion Muotoiluakatemiassa, osoitteessa Piispankatu 8. Seminaarin teemana on Väestö ja asutus Itä-Suomessa.

**Päivien avajaiset, luennot ja
sukututkimusnäyttely 17.-18.3.2012**

Tapahtuma järjestetään Kuopion Musiikkikeskuksessa, osoitteessa Kuopionlahdenkatu 23.

Avajaiset ovat lauantaina 17.3. klo 10.00 Musiikkikeskuksen Kamarimusiikkisalissa.

Lauantain luennot alkavat avajaisten jälkeen ja jatkuvat klo 16.30 saakka.

Päivän teemana on Naisen asema itäsuomalaisessa talonpoikaisyhteisössä.

Päivien tutustumiskohteena klo 17.00 on Kuopion korttelimuseo osoitteessa Kirkkokatu 22.

Sunnuntaina klo 10.00-16.00 perehdytään ortodoksisukujen tutkimuslähteisiin. Lisäksi

Sukuseurojen Keskusliitto järjestää Musiikkikeskuksen Jousistossa klo 10.00-15.00 valmennustilaisuuden sukuyhteisöjen johdolle ja aktiiveille.

Perinteinen sukututkimusnäyttely on avoinna lauantaina klo 9.30-16.30 ja sunnuntaina klo 9.30-16.00. Näyttely järjestetään Kuopion

Musiikkikeskuksen lämpiössä rakennuksen toisessa kerroksessa.

Valvottu vaatesäilytys ja info-piste sijaitsevat keskuksen ensimmäisessä kerroksessa.

Ruuskanen-Ruuska sukuseura osallistuu myös perinteiseen sukututkimusnäyttelyyn omalla osastollaan ja hallituksen seuraava kokous pidetään sukututkimuspäivien yhteydessä.

Uaton jooluruuvvalla

Kansa jooluks hiljentyy viettämään raahoo,
toeves ettee rokkikaan silloen korviin paahoo.
Sitä ennen paekat oes suatava juhlaaks kuntoon,
ettee mistään likaläekät hierteäs ommaan tuntoon.
Täättee uatoks lahjakonttikii pittää pukille
ja lisätilloo raevattava joolun kukille.

Ilomielin juhlapöötään laettaa paljon ruokoo,
rahoen riittämistä vuan monj äet ja isä huokoo.
Joolun takijako kerittävä on pakko jokakohtaan,
kalamiessii kottiin kantaa pyyvvykseltä lohtaan.
Piäsisköhän vähemmällä toohulla, miettimällä niitä,
alakuperräenen sanoma vuan ee monellekkaan riitä.

Uattoillan ruoka-aekaan järjestyy onneks taakoo,
lapsettii kun kyllään tulloo monesti hyvin kaakoo.
Jooluruuvvan iäessä raohottuu, miellii ihan leppee,
perheen kanssa syyvessä olokii on niin keppee.
Kahvij juotuva tappaeloo aatos jo Seemen Lasta,
ihan kun oessii kuullunna joolun sanomoo vasta.

Hyvvee tekköö kiireen jäläkeen hiljentöö hetkeks,
käävvä vielä haatumualla, tehä vaekka retkeks.
Kirkon kellot viestijä Lapsen syntymän soettaa,
tallin seemi Peetlehemissä silloen aatokset voettaa.
Joolukirkon sanoma kun vielä pitkän aejjan takkoo
vaekutuksellaan rokin tae muun rumpituksen hakkoo.

Ympärillemö silläkii laella juhlan tuntuva luuvvaan,
kun Hyvän Joolun toevotukset toesillemo tuuvvaan.

Hyvvee Jooluva ja Joolumieltä kaekille!

Asko Ruuskanen

Sukuseuran hallituksen yhteystiedot

Puheenjohtaja

Asko Ruuskanen,

Viljelijäntie 16, 70260 Kuopio

Email: [asko.ruuskanen\(at\)kolumbus.fi](mailto:asko.ruuskanen(at)kolumbus.fi)

p. 0500-759250

Anja Gustafsson

Koskentie 754, 25560 Koski as.

Email: [anja.t.gustafsson\(at\)gmail.com](mailto:anja.t.gustafsson(at)gmail.com)

p. 040-5842765

Seppo Ruuskanen,

Hoilonkatu 6, 18150 Heinola

Email: [seppoj.ruuskanen\(at\)phnet.fi](mailto:seppoj.ruuskanen(at)phnet.fi)

p. 0400- 770323

Reino Ruuskanen,

Kuuselankatu 31, 04400 Järvenpää

Email: [reino.ruuskanen\(at\)luukku.com](mailto:reino.ruuskanen(at)luukku.com)

p. 041-4601088

Lea Kokko

Ristikkokatu 3 B 19, 00580 Helsinki

Email: [leakokk1\(at\)welho.com](mailto:leakokk1(at)welho.com)

p. 044-5945230

Marita Nygrén

Klaavuntie 1 B 13, 00910 Helsinki

Email: [marita.nygren\(at\)gmail.com](mailto:marita.nygren(at)gmail.com)

p. 040-7089794

Outi Rytönen

Kirkkosaarentie 313, 72400 Pielavesi

Email: [outirytonen\(at\)suomi24.fi](mailto:outirytonen(at)suomi24.fi)

Jorma Ruuska

Kylväjätie 2 B 8, 33340 Tampere

Email: [jorma.ruuska\(at\)kolumbus.fi](mailto:jorma.ruuska(at)kolumbus.fi)

p. 040-5418754

Markku Ruuskanen

Vaaratie 4, 05200 Rajamäki

Email: [markkuj.ruuskanen\(at\)kolumbus.fi](mailto:markkuj.ruuskanen(at)kolumbus.fi)

p. 050-5729534